

מסורת הש"ס

6] ז"ל מוטב פי עגולה
 כך גיר' המוס' צבכרות
 מז' ד"ה ענין: 7] נשי
 מוס' מגילה כל ד"ה
 אולמלא, 8] רש"ל מ"ו,
 9] 10] 11] 12] 13]
 14] [מוספ' פי"ט, 15] ז"ל
 דין אל כנגד אלט עד
 שירלה, 16] וכלומר שאו
 ומנו זו עד שנתברר לאור
 ערוך ערך זקן א"ל,
 17] [מוספתא פי"ז ע"ש,
 18] [מנינו טו, 19] ע"ל
 ט"ו, 20] ז"ל אהוטב
 והמטיב, 21] ז"ל טו

תורה אור השלם

1. הו"דש הו"ה לכה ראש
 ה'דשים ראשון הוא לכה
 ל'דש השנה.
2. ע"ז חמרת זה ויהי לי
 לישועה זה אלי ואניוהו
 אלוהי אבי וארממנהו.
 שמות טו ב
3. כי בתחבולות תעשה
 לך מלקמה ותשועה
 ברב יועץ: משה כו ו
 4. באין אלפים אבות בר
 ורב תבואות בבה שור:
 משלי יד ד
5. אל למלכים למואל
 אל למלכים שותו יין
 ולרוזנים אי שבר:
 משלי יד א
6. יהלך זר ולא פיק
 גברי ואל שפתיך:
 משלי כו ב

הגהות הב"ח

- 6] גמ' ומהל אומר בהגן
 ל'ל וזכית בתוך נמק:
 7] רש"י ד"ה ענינו וכו'
 להמדת בגדולתו ומנו
 ולפלו: 8] תוס' ד"ה
 העסקים וכו' היינו ד"ה
 נפשות: 9] ע"פ ומהל דיון
 נפשות: 10] ע"פ שפירש
 מות
 הממארים ממדכ וכל לשון
 כיון הוא חסרון ואבוד:

מוסף רש"י

אשר במאמרו ברא
 שחקים. שנאמר (תהלים
 126] כדבר ה' שמים עננו
 (מחזורי טו ב). שלא ישנו
 את תפקידם. שמה להלוי
 כיום ויהי בלילה מה
 (כאמ' בגלגלים ט) את
 המלך הגדול וגי' (שם).
 פועלי אמת. הם שלא
 ישנו ואלו קבלנו פועל
 אמת, ואמתם קאי,
 שפעלו אמת (שם).
 פתארת. היא זו וענתה
 לעמוסין גטן, דקמן טז
 הוא להם נעמד ללא דמיון
 (ושע"ה כד). ופתרה הלנה
 ויבשה המה כי מלך ה'
 אצולתם בנה ליון וצריכיהם
 ונגד וקמו כבוד (שם). שהן
 לתהדרין
 כמותה. כמו שהלנה
 עמיה, והיא אור הלנה
 כחור החמה (ישע"ה ל)
 וכתיב (שופטים ה) ואהבו
 לאלהי השמש בגבורתו
 (מחזורי טו). לא שנו אלא
 שעות. שהערו על
 השעות, אבל אזולו אצל
 שם הן המה אצל פנים
 טעות אלא כזו (פסחים יב).
 בתוך הגין. ששמחיל הן
 (שם). היו מכניסין אותן.
 לצליל דין (ג'ע"ל כט).
 הדרן עלך היו בודקין

היו בודקין פרק חמישי סנהדרין מב.

עין משפט נר מצוה

בד א מ"י פ"י מהלכות
 נכרות הלכה ח סמג
 עשין ח ונכר אלפס עוד
 נכרות פ"ד ד"ל:
 בה ב מ"י ומגן שם
 טו"ש"ר א"ח סימן
 תכו סעף ב ונכר אלפס
 [שם]

ב ג א מ"י שם הלכה טו
 טו"ש"ר שם סעף א
 [ונכר אלפס שם]:
 בד ד מ"י פ"ב מהלכות
 עדות הלכה ה סמג
 עשין קנ:
 בה ה מ"י פ"י מהלכות
 משהדרין הלכה ח סמג
 עשין נא:

ו [מ"י פ"ב מהלכות
 הל' יג ש"ע ד"ד סי' רנב
 סמ"ג יג כהנ"ג]:
 ב כ ז ח מ"י שם פ"ט
 הלכה ב:

רבינו הגנאל

מלשון נפה. והיא עגולה
 במלואה. ואמר' וליברך
 על הלבנה כשתמלא
 הטוב והמטיב וחינן אטו
 כשיחשב מברך עלה ברוך
 דין האמת אלא כיון
 דאורחה היא לית בה
 ברכה. א"ר יוחנן אל
 המברך על החדש כאילו
 מקבל פני שכנה. שנאמר
 הו"דש הו"ה לכה וכתיב זה
 אלי ואנוהו וכי מברכין אין
 מברכין אלא מעומד.
 מירמ' רמ' זוטרא הוו
 מתכפי' להו ומברכי ברכת
 החדש. בא"ר אמ"ה אשר
 במאמרו ברא שחקים
 וברוח פיו כל צבאם חוק
 וזמן להם שלא ישנו
 את תפקידם ששים
 ושמיים לעשות רצון
 קונם פועלי אמת
 שפועלתם אמת ללבנה
 אמר' ותתחדש עטרת
 תפארת תלמידיך בשן
 עתידים להתחדש כמותה
 ולפאר ליוצרים על כבוד
 מחדש בא"י מחדש
 חדשים: ב"י אתה מוצא
 מלחמת התורה במי
 שבידו חבילות של משנה
 רב יוסף הו"ה קורא
 אנפשיה ורב תבואות בכח
 שור כדכתיב בכור שורו
 הדר לו וכו'ן ששמו יוסף
 וכדו הבחייתוהו היה אומר
 אני בכחי מרבה תבואות
 כדגוסי' הכל צריכין למרי
 חייטיא נגורא: אחד אומר
 ב' שעות ואחד אומר ב'
 שעות עדותן קיימת כ' א'
 אומר בה' ואחד אומר ב'
 עומת בטלה. שבחשמי
 חזון במורה וכו' חמה
 כמעריב. ואין אדם טורע
 בוה. אומר רב שמי בר
 אשי לא שנו אלא שעות
 אבל אחד אומר קודם הגין
 החמה ואחד אומר 6]
 אחד הגין החמה עדותן
 בטלה ולא אמרי' בגלויא
 הוה קאי וזהרורי בעלמא
 הוה דתוא: הוין מכניסין
 השני ובודקין אותו נמצאו
 דבריהם מכונים פותחין
 בכות. אומר אחד מן
 העדים יש לי ללמד עליו
 וכות או א' מן התלמידים
 אומר יש לי ללמד עליו
 וכות משתקין אותו. אמר
 אחד מן התלמידים יש לי
 ללמד עליו וכות מעלין
 ומשויבין אותו עמקן ולא
 היה יורד משם כל היום
 אם אין ממש בדבריו אבל
 היה יורד משם לעולם.

וסרווייהו כ' יוחנן. צמלמיה דר' יוחנן פליגי ועד שנתמלא סבירא להו מיהו רב יהודה סבר מלוי פגימתה דקאמר ר' יוחנן למהו כי יתרא
 דהואי כמו יתר של קשת שמהא כל פגימת הקשת מליאה עד היתר דהיינו חזי העיגול והאי לכוף שצנעה הוא ונהרעמי סבירי מלוי פגימה
 דקאמר ר' יוחנן עד דתהוי כי נפיה עגולה צמלמיה: וליברך הטוב והמטיב. אדרב יהודה פריך נהי נמי דמשצנעה ואלך ליכא למימר
 מחדש חדשים ליברך מיהא הטוב והמטיב שכל שעה הוא מטיב לנו צמלמיה תמיד שמוספת להאיר לעולם: אטו כי חסר. מי חשבינן

ותרווייהו כ' יוחנן סבירא להו הא למיהווי
 כי יתרא הא למיהווי כי 6] נפיה אמר ליה רב
 אחא מדיפתי לרבינא וליברך הטוב והמטיב
 אמר ליה אטו כי חסר מי מברכין דין
 האמת דלברך הטוב והמטיב וליברכיהו
 לתרווייהו כיון דהיינו אורחיה לא מברכין
 וא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן כ"ל
 המברך על החדש בומנו כאילו מקבל פני
 שכנה כתיב הכא החדש הזה וכתוב התם
 זה אלי ואנוהו תנא דבי רבי ישמעאל
 אילמלא 7] (לא) זכו ישראל אלא להקביל
 פני אביהן שבשמים כל החדש דיימ
 אומר אביי ה'הלכך נימרינהו מעומד מרימר
 ובר זוטרא מכתפי 8] (אהדדי) ומברכי א"ל
 רב אחא לרב אשי במערבא מברכי ברוך
 מחדש חדשים אמר ליה האי נשי יודין נמי
 מברכי אלא כדרב יהודה דאמר רב יהודה
 ב'רוך [וכו'] אשר במאמרו ברא שחקים וברוח
 פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו

הדרן עלך היו בודקין

את תפקידם ששים ושמיים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפועלותן אמת
 וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בזמן שהן עתידין להתחדש
 כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך אתה ה' מחדש חדשים
 כי בתחבולות תעשה לך מלחמה א"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן
 כמי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות של משנה קרי
 רב יוסף אנפשיה 4] רוב תבואות בכח שור: אחד אומר בשתי שעות כו': 7] א"ר
 שימי בר אשי לא שנו אלא שעות אבל אחד אומר קודם הגין החמה ואחד
 אומר לאחר הגין החמה עדותן בטילה פשיטא דאלא אחד אומר קודם הגין
 ואחד אומר 6] בתוך הגין הא נמי פשיטא מהו דתימא הא בגלויא קאי וזהרורי
 בעלמא הוא דחזא קמ"ל: ואחר כך מכניסין כו': אותו היום ותו לא והתניא
 8] אם יש ממש בדבריו לא היה יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אין
 יורד כל היום כולו כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו אומר אביי תרגומה
 אאם אין ממש בדבריו: מצאו לו זכות כו': יין מאי מעמא לא אומר רבי
 אחא בר חנינא אמר קרא 5] ולרוזנים אי שכר העוסקין ברוז של עולם יאל
 ישתכרו: 6] (מצאו לו זכות כו'): לא ראו מאי א"ר אחא פוטרין אותו וכן א"ר
 יוחנן ופוטרין אותו א"ל רב פפא לאביי וליפמריה מעיקרא א"ל הכי א"ר יוחנן
 כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין איכא דאמרי א"ל רב פפא לאביי ולמה לי
 יוסיפו ליפמריה מבי דינא קמא אמר ליה ר' יוסי קאי כוותך דתניא ר' יוסי
 אומר כשם שאין מוסיפין על ב"ד של שבעים ואחד כך אין מוסיפין על ב"ד של
 עשרים ושלושה ת"ר אומר בדיני ממונות נזדקן הדין ואין אומר בדיני נפשות
 נזדקן הדין מאי נזדקן הדין אילימא קש דינא איפכא מיבעיא ליה אמר רב
 הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא איפוך רב אשי אמר
 לעולם לא תיפוך ומאי נזדקן הדין 10] חכם דינא מיתבי 11] גדול שבדיינין
 אומר נזדקן הדין אי אמרת בשלמא חכם דינא היינו דאמר גדול אלא אי
 אמרת קש דינא לא סגיא דלא אמר גדול כסופי הוא דקא מיכסיף
 נפשיה אין 12] אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים איכא
 דאמרי אי אמרת בשלמא קש דינא היינו דאינו דומה מתבייש מעצמו
 למתבייש מאחרים אלא אי אמרת חכם דינא גדול אשבוחי משבח נפשיה
 והכתיב 6] יהללך זר ולא פיק שאני מילתא דבי דינא דאגדול רמיא
 כדתנן 13] גמרו את הדבר היו מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש
 פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב:

הדרן עלך היו בודקין

יאלר אחד מתביישו קש דינא ויתבייש מאחרים: אגדול רמיא. ואפי' דכרים של צנח הוא אומנן:

הדרן עלך היו בודקין

אפילו אם הוא עצמו הנידון אמר יש לי ללמד וכות לעצמי שומעין לו ובלבד שיהא ממש בדבריו: מתנייתין מצאו וכות פטרוהו ואם לאו מעבירין דינו למחר ומודווגין וזנות וממעטין במאכל כו' ולמה אין שותין יין כל היום שנאמר ולרוזנים אי שכר
 העוסקים ברוי העולם אל ישתכרו. אם טעו סופרי הדיינין מוזכרין אותן אם מצאו לו וכות פטרוהו ואם לאו עומדין על המנין י"ב מוכזי וי"א מחייבין וי"א מוכזי ואפילו כ"ב מוכזין או מחייבין ואחד אומר איני יודע ויוסיפו הדיינין כמה
 מוסיפין שנים שנים עד ע"א. ל"ו מוכזין ול"ה מחייבין וכו'. ל"ו מחייבין ול"ה מוכזין. וזין אלו כנגד אלו עד שיראה א' מן המחייבין דבריו המוכזין. לא ראו מאי. א"ר חייא פוטרין שאין הורגין ע"פ א' כדקיימא לן לא כהשתירך לטובה היתירך לרעה.
 היתירך לטובה ע"פ אחד. לרעה ע"פ ב' ומפני מה אין פוטרין אותו מעיקרא אלא מוסיפין כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין כלומר שלא יאמרו מחייב יצא 3] מחזירין אולי יודמן להיות הרוב מוכזין כך דינא לא נדמן פוטרין אותו. תניא א"ר יוסי כשם שאין
 מוסיפין על ב"ד של שבעים ואחד כך אין מוסיפין על ב"ד של עשרים ושלושה ומבי דינא קמא פוטרין אותו: ת"ר אומרים בדיני ממונות נזדקן הדין ואין אומרם בדיני נפשות הדין. מאי נזדקן הדין קש דינא פ"י כחש כמו זקן גדול נשאנו ונתננו בוה הדין
 כמה ימים עד ששעה זקן כיון 2] שלא נתברר לנו בידו נתחבבה. ואומרים כך בדיני ממונות ואין אומרם כך בדיני נפשות אלא כל מה שמאחרין בדיני נפשות הדין זה משבוח. פ"י חכם דינא נזדקן כלומר שבאו בו נתננו בו עד שנתברר כאור כדכתיב
 בישישים חכמה. ואסיק' מאי נזדקן הדין חכם דינא. הגדול שבדיינים אומר נזדקן הדין. א"ר דמשבח נפשיה כל מילי עליה רמי: הדרן עלך היו בודקין

6] [אם נבמ' שלפניו מסקין דלפלו אומר בתוך הן עמון בעלה ואולי דגי' חמרת היה לו לרבינו או לר"ם נפל בדבריו וי"ע כוה]. 7] [אולי ז"ל מתיב זל' ואל' 2]. 8] [נפי' רבינו תמוה דמאי מקשה הגמ' איפכא מיבעיא ליה ואולי דגי' חמרת היה לו כנפוא' וי"ע].